

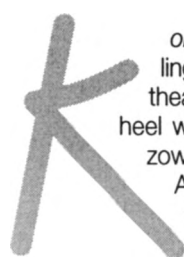
Een min, wat is dat voor een beest?

Lesmappen bij schoolvoorstellingen voor de lagere school

Koen Van Gorp & Martine Van Gorp

Prinses Catharina haat jurken en vindt het vreselijk om zich altijd netjes te moeten gedragen. En dat is nu net wat Mim wil, want morgen is het groot feest in het paleis. Prins Thomas wordt tot koning gekroond. Catharina probeert zich te verstoppen tot het feest begint. Daar heeft ze zo haar eigen plekjes voor. Maar het is onrustig in het koninkrijk. Catharina's oom probeert de macht te grijpen en doodt Thomas. Hij heeft echter buiten Catharina gerekend die vast besloten is haar broers plaats in te nemen. Hoewel een wet zegt dat meisjes geen koning kunnen worden, zet zij door.

Uit: Koningskinderen

Koningskinderen is een voorstelling van het kinder- en poppentheater Propop. Propop verzorgt heel wat schoolvoorstellingen voor zowel kleuter- als lager onderwijs. Aan het belang van schoolvoorstellingen twijfelt niemand meer. Bij die voorstellingen een goede begeleiding van de leerlingen realiseren, is een ander paar mouwen. Wat die begeleiding voor de lagere school kan inhouden, wordt in dit artikel geïllustreerd aan de hand van drie lesmappen die gemaakt zijn bij voorstellingen van Propop voor kinderen van de lagere school. Het betreft de voorstellingen *Speeldoos*, *Op bezoek* en *Koningskinderen*¹. Zowel aan de voorstellingen als aan de lesmappen hebben we meegewerkt. We beseffen dat de inhoud van dit artikel niet voor alle lesmappen van alle theatergezelschappen opgaat. Onze bedoeling is enkel te tonen wat de

functie en inhoud van lesmappen kan zijn in de voorbereiding, bijwoning en opvolging van een schoolvoorstelling.

LESMAPPEN

"Kinderen komen naar voorstellingen en kennen niet eens de titel van de productie laat staan het gezelschap," horen we soms van theatermakers. Om dat te vermijden investeren gezelschappen heel wat tijd, energie en geld in het uitwerken van lesmappen. Programmatoren stellen zelf begeleidend materiaal samen als dit niet voorzien is, organiseren workshops en lezingen voor leerkrachten en ontwikkelen allerlei theatereducatieprojecten.

Maar wat moet er in die lesmappen staan?

"Lesmappen bestaan vaak alleen maar uit recensies", is een veel gehoorde klacht van leerkrachten. "Wij moeten niet meer overtuigd worden van de kwaliteit van een voorstelling. Onze keuze is reeds gemaakt. Inhoudelijk kunnen we daar niets mee." De theaterbeleving begint, noch eindigt bij het binnenkomen en verlaten van de schouwburg. Daarom kan de manier waarop het theaterbezoek ingebed wordt in het schoolgebeuren van cruciaal belang zijn voor de appreciatie van de voorstelling door het kind. Een lesmap tracht in deze inbedding te voorzien door het aanbieden van voorbereidings- en uitbreidingsactiviteiten.

NAAR EEN THEATERVOORSTELLING

Een klas uit de lagere school die met de leerkracht naar een theatervoorstelling gaat, treedt binnen in een nieuwe wereld. Voor de ogen van de kinderen speelt zich een verhaal af in een al dan niet reële tijd en ruimte, met al dan niet herkenbare personages die gevoelens, handelingen en motieven vertonen die al dan niet bevreemdend overkomen. Als alles goed gaat, zitten de kinderen vol verwondering naar het spel van de acteurs te kijken. Ze worden als het ware in de voorstelling getrokken. Maar vanzelfsprekend is dat niet. Er kan heel wat mislo-

pen: het verhaal spreekt de kinderen niet aan; ze zijn gewoonweg niet geïnteresseerd; ze hadden hele andere verwachtingen; de wereld die zich voor hun ogen ontplooit is te bizar, te vreemd; ze vinden geen aanknopingspunten met hun eigen situatie enzovoort.

Een aantal van deze knelpunten kunnen niet voorkomen worden, noch door het theatergezelschap, noch door de leerkracht die met zijn leerlingen naar de voorstelling gaat kijken. Maar een aantal ervan hadden wel vermeden kunnen worden. Als de leerlingen verwachten dat *Koningskinderen* een koningsdrama is vol bloederige moorden en spectaculaire vechtschènes, zou de verteltheatervoorstelling die ze te zien krijgen, hoe mooi die ook is, toch een teleurstelling kunnen zijn. Het omgekeerde is natuurlijk minder erg. Bij een titel als *Op bezoek* denken de kinderen misschien dat het een saaie, realistische voorstelling zal zijn, terwijl ze midden in een wereld uit het begin van de twintigste eeuw belanden waar fantasie en werkelijkheid elkaar afwisselen.

Toch kunnen verkeerde verwachtingen de betrokkenheid van kinderen bij de voorstelling verhinderen. Een voorbereiding op het theaterstuk waar de kinderen mee geconfronteerd worden, kan bij de kinderen een verwachtingspatroon creëren dat aansluit bij de voorstelling. Een lesmap kan de leerkracht bij een dergelijke voorbereiding helpen.

VOORBEREIDING VAN DE VOORSTELLING

Elke zondag moet Roekel met pa en ma op bezoek bij oom en tante. Hij moet stilzitten, mag zijn nette kleren niet vuil maken en moet vooral zwijgen als de grote mensen praten. Om aan de verveling te ontsnappen, droomt Roekel weg. Hij fantaseert een wereld waarin hij een held is en letterlijk alles kan. Daar ontmoet hij de vreemde sprookjesachtige figuren uit de boeken van zijn oom. Maar de realiteit roept hem steeds terug...

Uit: Op bezoek

DE FUNCTIE VAN VOORBEREIDINGSACTIVITEITEN

Zoals boven al aangestipt, moet de leerkracht de voorstelling introduceren. De vraag is wat een kind nodig heeft om van een theatervoorstelling te kunnen genieten. Het *creëren van de juiste verwachtingen* is daarbij het eerste en eenvoudigste antwoord. Veel hoeft daarrond niet te gebeuren. Een kort gesprek naar aanleiding van de titel kan al volstaan. Een dergelijk gesprek mag niet te veel verraden, maar moet de leerlingen op het juiste spoor zetten en eventueel de kinderen het water in de mond doen krijgen. De lesmap moet duidelijke informatie bevatten over wat voor een soort voorstelling het gaat, maar hoeft, ons inziens, dit smaakmakend gesprekje niet letterlijk weer te geven.

Of er een meer specifieke voorbereiding nodig is, hangt af van de voorstelling, de leeftijd en de ervaring van de kinderen. Om van een voorstelling te kunnen genieten, moet die voorstelling te begrijpen zijn voor de kinderen. De lesmap moet voorbereidingsactiviteiten bevatten die de voorstelling in eerste instantie *toegankelijk maken*. Andere doelstellingen van voorbereidingsactiviteiten zijn: het scheppen van een bepaalde sfeer of het motiveren van de leerlingen en, indien nodig, het creëren van een gevoel van veiligheid. Als de lesmap deze doelstellingen realiseert, creëert ze meteen ook de juiste verwachtingen bij de kinderen.

HET TOEGANKELIJK MAKEN VAN DE VOORSTELLING: VIER NIVEAUS VAN MOEILIKHEID

Elementen

Het toegankelijk maken van de voorstelling is de hoofddoelstelling van de voorbereiding. Een voorstelling is, zoals reeds

gezegd, een nieuwe wereld waarmee de kinderen geconfronteerd worden. Die fictieve wereld kan tal van moeilijkheden bevatten². Zo kan die wereld *elementen* bevatten die onbekend zijn en die voor de kinderen een struikelblok kunnen vormen. In *Koningskinderen* kan het element 'min' een probleem zijn. Mim is de min of voedster van Catharina. In de voorbereidingsactiviteit 'Een min, wat is dat voor een beest?' wordt in een klasgesprek op dit onbekende verhaalgegeven ingegaan. Zonder begrip van het concept 'min' wordt de bezorgdheid van Mim voor Catharina en de rol die Mim speelt misschien niet begrepen en kan dit onbegrip het aandachtig volgen van de voorstelling storen.

Hier komt tevens een interculturele doelstelling om de hoek kijken: "Wij vinden het misschien raar dat een kind niet door zijn eigen ouders opgevoed wordt maar ook dit is cultureel bepaald. Vanuit dit gegeven kan de samenstelling van de familie en de familieband die wij in België hebben, vergeleken worden met andere culturen. Niet alleen het zorgen voor de kinderen kan hier aan bod komen maar ook het zorgen voor ouderen, de familiehiërarchie, enz..." (fragment uit de lesmap bij *Koningskinderen*)

Verbanden

Een tweede moeilijkheid kunnen de *verbanden* zijn die in het verhaal gelegd worden. De samenhang tussen bepaalde scènes, de gedachten, gevoelens en handelingen van een bepaald personage kunnen bokkensprongen vertonen, kunnen de toeschouwers van de wijs brengen. Indien het gevaar daartoe reëel is, kan daar in een voorbereidingsactiviteit iets aan gedaan worden.

Perspectief

Het *perspectief* dat *personages* in de voorstelling innemen en het inleven in het perspectief van de voorstelling zelf kan een derde moeilijkheidsfactor zijn. In *Op bezoek*

verplaatst Roekel zich tussen twee werelden: de echte wereld waarin zijn vader, moeder, oom en tante zich bevinden en een fantasiewereld van trollen en feeën. De overgang wordt telkens duidelijk aangegeven door het gebruik van licht en muziek en zal dus waarschijnlijk geen problemen opleveren. Anders is het waarschijnlijk gesteld met het perspectief van de danseres en de poppendokter in *Speeldoos*. De danseres uit een muziekdoos komt tot leven. De poppendokter ziet haar, wordt verliefd en beweegt met haar mee. Wanneer de danseres de poppendokter ziet, schrikt ze en springt opnieuw in haar veilige muziekdoos. De poppendokter gebruikt een grote pop en kleedt zich als danser om met de bevallige danseres in contact te komen.

Dit visueel bewegingsspel zonder taal staat en valt met het begrijpen van de verschillende perspectieven die ingenomen worden: de danseres is bang van mensen en de poppendokter probeert het vertrouwen te winnen van de danseres door zich voor te doen als pop. Door situaties te spelen, door zich te verkleeden en gesprekjes over 'bang zijn van iets of iemand' probeert de lesmap bij *Speeldoos* de kinderen hierop voor te bereiden. Bij de verschillende scènes van de voorstelling wordt aangegeven hoe die kunnen worden omgezet in spelopdrachten.

Naast het perspectief dat verschillende personages innemen is er het perspectief van de voorstelling zelf. Een theateervoorstelling creëert een wereld waarin kinderen zich moeten kunnen inleven, willen ze begrijpen wat er in die wereld gebeurt. In *Koningskinderen* wordt een wereld geëvoceerd los van een bepaalde tijd. Het is een wereld van koningen en koningskinderen, van troonsopvolging en machtsstrijd. In een klassikaal gesprek over koningshuizen maken de leerlingen met die wereld kennis. *Op bezoek* speelt zich af rond 1920. De mensen hadden nog geen cd-speler, geen platenspeler en geen radio. De eerste rolengrammofoon was net uitgevonden. In die

tijd gingen de mensen elke zondag op familiebezoek. Kinderen moesten hun nette kleren aandoen, braaf stil zitten en zwijgen als volwassen mensen praten.

In de activiteit 'Op zoek naar vroeger' wordt de klas aan de hand van afbeeldingen getransformeerd in een wereld van 80 jaar geleden, houdt de leerkracht met de leerlingen een gesprekje over op bezoek gaan vroeger en sluiten de leerlingen hun ogen en beelden ze zich in dat ze ouderwetse kleren dragen en in een kamer vol dure spullen rondlopen. In deze activiteit maken de leerlingen kennis met de wereld waarin Roekel leeft. Op die wijze krijgen ze toegang tot wat ze in de voorstelling zullen zien.

Deze activiteiten moeten de voorstelling niet alleen toegankelijk maken, ze moeten de leerlingen ook motiveren om naar de voorstelling te gaan. Door plezierige activiteiten in een lesmap op te nemen, willen we de leerlingen reikhalzend doen uitkijken naar het moment suprême: de voorstelling zelf.

Conventies

Een laatste moeilijkheid is van een totaal andere aard. Theater biedt een wereld aan die bestaat uit elementen, verbanden en standpunten, maar is tegelijkertijd meer. Het creëert die wereld volgens *bepaalde conventies*. Personages bestaan niet echt, maar worden gestalte gegeven door een acteur. De trollen die in *Op bezoek* heel wat kinderen de stuipen op het lijf jagen, bestaan niet in het echt. Ze bestaan alleen op het podium. Acteurs sterven niet echt, ze doen alleen maar alsof. Kinderen kunnen hier moeite mee hebben. Ze kunnen nog niet altijd achter de wereld van de voorstelling kijken. Ze hebben niet altijd door wat nu zo eigen is aan het medium theater.

Ook moeten kinderen vertrouwd zijn met een aantal gedragscodes binnen het theater. Zo kunnen de kinderen niet zomaar het podium opstormen om de fee uit haar

cel te bevrijden of de trollen te lijf te gaan. Dit kan vanzelfsprekend klinken, maar dat is het niet voor alle bezoekers.

Het is niet de bedoeling om via een voorbereiding mogelijke problemen van die aard op te vangen. Dergelijke activiteiten zouden de betovering van de voorstelling kunnen wegnemen. Achteraf moeten problemen die tijdens de voorstelling ontstaan zijn, wel

behandeld worden. Erg jonge kinderen zouden bijvoorbeeld in het bestaan van de trollen uit *Op bezoek* kunnen geloven. De leerkracht moet dan die angstige kinderen kunnen opvangen. In de lesmap zijn meestal wel een aantal activiteiten opgenomen die de leerlingen vertrouwd maken met het medium theater. Ze bieden een kijkje achter de schermen door bijvoorbeeld de leerlingen zich in bepaalde rollen te laten inleven.

UITBREIDING VAN DE VOORSTELLING

In de werkplaats van een poppendokter staat een grote geheimzinnige kist, een muziekdoo. Als tijdens de reparatie van de muziekdoo het deksel open blijft staan en de poppendokter even weg is, komt het danseresje van de muziekdoo tot leven. Ze gaat nieuwsgierig op verkenning. Stapje voor stapje komt ze terecht in een vreemde wereld vol muziek en actie. Een levensgrote pop trekt haar aandacht. Maar achter de pop zit natuurlijk nog een poppenspeler.

Uit: Speeldoos

DE INTERESSE VAN DE KINDEREN ALS INDICATOR

Na de voorstelling belanden de leerlingen terug in de klas. De vraag is dan: moet er nog iets gebeuren aansluitend bij de theatervoorstelling? Het antwoord daarop is geen uitgesproken 'ja'. Mensen gaan, meestal per twee of in groep, naar een theatervoorstelling kijken omdat ze dat leuk en spannend vinden. Het avondje uit wordt vaak verdergezet met een bezoek aan een café waar men iets drinkt en eventueel nog even napraat over het geziene stuk. De goede en de slechte scènes, het lachwekkende of erg mooie passeren dan de revue. Als men erg enthousiast is over de voorstelling zal men er bovendien nog met andere vrienden en kennissen over praten en hen het stuk aanraden. Maar daar houdt het dan ook wel meestal op.

Bij een schoolvoorstelling hoeft het niet per se anders te zijn. Leerlingen zullen, net als andere mensen, ook spontaan aan elkaar vertellen wat ze van de voorstelling vonden. Een nabespreking in de klas kan een extra dimensie bieden, maar dat hoeft niet altijd. De levendigheid van dat nagesprek zal grotendeels afhangen van de *betrokkenheid* van de leerlingen tijdens de voorstelling. Als ze van de voorstelling genoten hebben, als iets hen enorm geboeid heeft of als ze het met iets totaal oneens zijn, kan een nagesprek een boeiend klasgebeuren worden. Interesseerde het theaterstuk hen niet, dan zet een nabespreking of een hoop andere activiteiten weinig zoden aan de dijk. De betrokkenheid van de leerlingen bij het geziene stuk moet de indicator zijn voor verdere acties.

UITBREIDING OP VERSCHILLENDE DOMEINEN

Als kinderen van de voorstelling genoten hebben en geïnteresseerd zijn in een verdere verwerking, dan moet een lesmap voldoende suggesties voor verdere verwerking bevatten. Voor verdere uitdieping komt enerzijds *alles wat tot de wereld van de voorstelling behoort* (inhoud en vorm), en anderzijds *alles wat tot dramatisch spel*⁸ op zich behoort, in aanmerking. De uitbreidingsactiviteiten van de lesmap bij *Koningskinderen* vallen uiteen in vier domeinen: beweging, drama, muziek en beeldende vorming. In die domeinen zijn zowel aspecten van de wereld van de voorstelling als van het dramatisch spel verwerkt.

In het luik 'beweging' bijvoorbeeld, bewegen de kinderen als een koning of koningin in de eerste activiteit, spelen ze een rol door een bepaald hoofddekseel op te zetten en via stem en beweging een bepaalde figuur te creëren in de tweede activiteit en maken ze zelf een choreografie in de derde activiteit. De eerste activiteit sluit aan bij de inhoud van de voorstelling: Catharina oefent in het schrijden als een koningin en het statig wuiven. De tweede activiteit sluit aan bij het soort voorstelling dat ze gezien hebben. *Koningskinderen* wordt gespeeld door één actrice die meerdere rollen vertolkt. De derde tenslotte is een algemene drama-oefening, waarin kinderen in groep een bewegingstukje creëren, repeteren en tonen.

In het luik 'drama' wordt geoefend in het vertellen van verhalen, het spelen van emoties en het zich inleven in een rol. Wat betreft 'muziek' wordt een klankspel gemaakt en worden liedjes begeleid en uitgevoerd. In het luik 'beeldende vorming' tenslotte wordt een schimmenspel gespeeld.

UITBREIDINGEN NAAR TALIGE DOELSTELLINGEN

Een dergelijke lesmap bevat een schat aan activiteiten die goed aansluiten bij allerlei schoolse doelstellingen en niet in het minst bij één van de belangrijkste doelstellingen van het lager onderwijs: het verhogen van de taalvaardigheid van kinderen.

Taalverwerving

Vrij algemeen wordt aangenomen dat taal drie centrale functies vervult: een communicatieve, een conceptualiserende en een expressieve functie. Bij theater denkt men al snel aan de *expressieve functie* van taal. Daarbij gaat het dan misschien niet in eerste instantie om het uiten van persoonlijke gedachten en gevoelens, maar om het uitdrukken van allerlei 'fictieve' gedachten en gevoelens op een creatieve wijze. Toch heeft taal in een voorstelling en in het verwerken van een voorstelling ook een uitgesproken communicatieve en *conceptualiserende functie*. In die voorstelling leren de kinderen een werkelijkheid kennen die al dan niet aansluit bij hun beeld van de wereld. In uitbreidingsactiviteiten verkennen de leerlingen de aangeboden wereld verder en geven er een betekenis aan. Dit alles kan natuurlijk niet zonder een stevige brok *communicatie* tot stand komen. De leerlingen en de leerkracht praten daarbij niet alleen, maar ze praten ook over wat ze allemaal ervaren, over wat lukt en niet lukt en waarom dat zo is.

Zelfs bij een spelactiviteit waar de leerlingen niets hoeven te zeggen, komt toch taal om de hoek kijken, enerzijds in de *instructie* en anderzijds in de *evaluatie* van de activiteit. Als instructie en evaluatie nauw aansluiten bij de behoeften van de leerlingen op dat moment, dan is de taal die daarbij gebruikt wordt natuurlijk en relevant en dus een goede voedingsbodem voor verdere taalverwerving. In die zin kunnen alle uitbreidingsactiviteiten waardevol zijn naar taalvaardigheid toe.

Taalvaardigheid

In de uitbreidingsactiviteiten van de bekeken lesmappen vinden we heel wat activiteiten terug met een duidelijk talige doelstelling. Het gaat daarbij zowel om taalvaardigheids- als taalbeschouwingsdoelen. In volgorde van belangrijkheid voor het onderwijs, behandelen we eerst de taalvaardigheidsactiviteiten. De vier vaardigheden (luisteren, spreken, lezen en schrijven) kunnen in een lesmap ingewerkt zijn, maar het accent zal meestal liggen op spreken en luisteren.

In de lesmap van *Koningskinderen* (zie bijlage 1) werken de kinderen vooral rond het vertellen van verhalen. De wijze waarop een verhaal verteld wordt, staat daarbij centraal. In activiteit 1 moeten de leerlingen een verhaal van een ander vertellen alsof het om een zelf meegemaakte gebeurtenis gaat. In activiteit 2 ontdekken de leerlingen dat concentratie, flexibiliteit, inleving en expressie van wezenlijk belang kunnen zijn bij het vertellen van verhalen. Naast spreken komt ook telkens luisteren om de hoek kijken. De leerlingen moeten goed luisteren naar allerlei signalen, maar vooral naar elkaar. De aspecten van spreken die in de activiteiten in bijlage 1 (zie achteraan dit artikel) aan bod komen, komen in de meeste taalmethodes niet echt aan bod. Dergelijke activiteiten in de klas uitproberen, kan dan ook een mooie aanvulling zijn op de gebruikte taalmethode.

In de lesmap bij *Speeldoos* schrijven de kinderen een tekst bij een scène uit de voorstelling, bijvoorbeeld bij scène 5: *De danseres verschijnt opnieuw en neemt de oude man-pop mee uit de kist. Zeer fier en vrolijk stappen ze samen uit de kist en over de scène. Ze dansen een wals die steeds heftiger wordt. De pop wordt helemaal rondgedraaid en in de lucht gegooid tot hij pardoes neervalt en blijft liggen. De danseres schrikt, wil hem recht helpen en merkt dat hij niet kan staan. Verdrietig stopt ze hem in de kist*

en danst alleen verder. Een tekst schrijven bij een dergelijke scène is geen gemakkelijke opgave. De leerlingen moeten zich inleven in de gevoelens van de danseres en die op passende wijze verwoorden. Bovendien zouden ze rekening moeten houden met een publiek van onbekende leeftijdsgenoten. Naar een voorstelling komen immers altijd toeschouwers. En die moeten de scenaristen in spe weten te bekoren.

Taalbeschouwing

De lesmap van *Op bezoek* (zie bijlage 2) bevat een aantal uitgeschreven fragmenten die de leerlingen moeten lezen en waaraan een gesprek en een drama-activiteit worden gekoppeld (activiteit 1) of waarbij ze een opdracht moeten uitvoeren (activiteit 2). De drie voorgestelde activiteiten hebben allemaal een *taalbeschouwelijk karakter*. In activiteit 1 denken de leerlingen na over het taalgebruik vroeger. Het gebruik van Franse woorden in het Nederlands door de hogere sociale klasse staat daarbij centraal. In 'Niet tegenspreken!' denken de leerlingen na over de relatie volwassenen-kinderen vroeger en hoe zich dat talig uit (het gebruik van 'u' en van allerlei directieven). In de derde activiteit tenslotte reflecteren de leerlingen over hoe namen met de tijd mee veranderen en gaan ze op zoek naar welke namen in welke periode populair waren.

Het opzetten van dergelijke incidentele taalbeschouwingslessen naar aanleiding van een theatervoorstelling is opnieuw een mooie aanvulling op de taalbeschouwingslijn in de taalmethode. Doordat de leerlingen tijdens de voorstelling zelf geconfronteerd zijn met de functie van de te beschouwen elementen, is er reeds een goede basis voor het inductieproces (waar taalbeschouwing van zou moeten vertrekken) aanwezig. Door er verder een echte onderzoeksopdracht aan te koppelen en leerlingen zelfontdekkend bezig te laten zijn, kunnen deze activiteiten uitgroeien tot waardevolle taalbeschouwingsactiviteiten.

BESLUIT

Lesmappen bieden de leerkracht ondersteuning bij de voorbereiding en de verdere verwerking van een schoolvoorstelling. Om die rol op een goede wijze te vervullen moeten de lesmappen een echte schat aan activiteiten bevatten. Het is niet de bedoeling dat de leerkracht die activiteiten één na één in zijn klas uitvoert, maar een selectie maakt die aansluit bij de behoeften van zijn leerlingen. Alleen dan zullen die activiteiten hun effect bereiken.

Taal in al zijn facetten speelt vaak een belangrijke rol in theatervoorstellingen. Naar taalvaardigheidsonderwijs toe zou een lesmap dan ook motiverende en uitdagende

taaltaken moeten bevatten. Dramatisch spel biedt heel wat mogelijkheden daartoe. De ideeën die uit de theaterwereld komen, kunnen op dat gebied het klasgebeuren verrijken.

Een vraag die wel gesteld moet worden, is of lesmappen ook effectief gebruikt worden. Wordt er in de klas iets gedaan met het lesmateriaal? En hoe reageren de leerlingen? Raken ze erdoor geïnteresseerd in theater? Want dat is natuurlijk de verborgen doelstelling van gezelschappen die schoolvoorstellingen maken...⁴

Koen Van Gorp
Brusselsestraat 136/3
3000 Leuven

Martine Van Gorp
Raafstraat 12
2018 Antwerpen

Noten

- 1 De lesmap bij **Speeldoos**, een voorstelling voor kinderen tussen 3 en 12 jaar, is gemaakt door Lieve Demeyer. Koen Van Gorp maakte de lesmap bij **Op Bezoek** (voor kinderen van 6 tot 12). **Koningskinderen** heeft als doelgroep 7- tot 12-jarigen. De lesmap is gemaakt door Martine Van Gorp.
- 2 Bij de analyse van de moeilijkheden in een voorstelling, heb ik me gebaseerd op het schema van mijn collega Magda Vanmontfort (Steunpunt NT2, Leuven). Het betreft een schema om de 'werelden' die aan kinderen worden aangeboden te analyseren op moeilijkheidsgraad. Dit schema steunt op het werk van de ontwikkelingspsychologe Margaret Donaldson. Het analyseschema is bedoeld om taaltaken te analyseren, maar kan, ons inziens, ook gebruikt worden voor het bekijken van de wereld die in een theatervoorstelling gecreëerd wordt.
- 3 Dramatisch spel gebruiken we als een verzamelnaam voor allerlei spel- en dramavormen. Met lichaam en stem en door gebruik te maken van allerlei hulpmiddelen (voorwerpen, muziek, kleding, ...) wordt er in spel vorm gegeven aan de wereld.
- 4 De leerkracht die geboeid is geraakt door het theatergebeuren en een van de voorgestelde of een andere schoolvoorstelling wil organiseren, kan contact opnemen met **Propop**, Steenweg op Oosthoven 114, 2300 Turnhout, tel. (014)42.33.22, fax (014)42.43.55.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: Uitbreidingsactiviteiten uit de lesmap *Koningskinderen* (7- tot 12-jarigen)

Activiteit 1: Een verhaal van vroeger. Wie van de drie?

OPWARMINGSOEFENING

Elk kind probeert zich een situatie te herinneren die ofwel heel spannend was of waarin het zich een beetje schaamde. Het kan een grappig of spannend verhaal zijn, maar het moet wel echt gebeurd zijn. De klas wordt ingedeeld in groepjes van 3. De groepjes verspreiden zich zo over de ruimte dat de anderen niet kunnen horen wat er gezegd wordt. De kinderen vertellen elkaar in de groepjes hun verhaal en ze kiezen één van de drie verhalen. Elk van hen moet het verhaal nu zo kunnen vertellen alsof ze het zelf hebben meegemaakt. Geef ze hiervoor rustig de tijd want een plaats- of naamaanduiding kan hen straks voor hun vriendjes verraden.

SPEL

Ondertussen zet de leerkracht 3 stoelen vooraan in de klas klaar. Het spel kan beginnen. Eén groepje komt naar voren en neemt plaats op de stoelen. Ze vertellen alle drie hetzelfde verhaal. Na drie keer het verhaal gehoord te hebben mag de klas raden van wie het verhaal is (door handopsteken, rechtstaan,...). Er kan ook in groep overlegd worden. Zo komt elk groepje aan bod. Er kan een scorebord bijgehouden worden van de individuele raadgeprestaties van de leerlingen.

Belangrijk: Na elke raadbeurt is het goed om even te vragen waarom de leerlingen of de groepjes die keuze gemaakt hebben. Was het de manier van vertellen? Weten ze dat dat soort situaties bij een bepaalde leerling past? Was het de manier waarop de anderen luisterden of keken als ze niet aan de beurt waren?

De manier van vertellen is heel belangrijk. Je kan droog vertellen, maar je kan ook een heleboel uitbeelden. Van het moment dat je op die stoel zit, moet je je publiek overtuigen dat jij de waarheid spreekt, dus ook als de anderen van je groepje het verhaal vertellen speel je een spel. Probeer je leerlingen te motiveren om de vertel -en speltips die je bij de vorige groepjes hebt gegeven al te gebruiken tijdens hun beurt.

Activiteit 2: Oefenen in vertellen

Koningskinderen is een verteltheatervoorstelling. De één kan al wat beter vertellen dan de ander, maar we kunnen veel al doende leren. Vanuit de bevindingen van activiteit 1 kunnen verschillende deelaspecten van het vertellen getraind worden.

OPDRACHT 1: Om goed te vertellen moet je je verhaal meester zijn en je concentreren op het gebeuren.

De klas kiest een verhaal dat iedereen kent. Dit kan een verhaal zijn waar in de klas mee gewerkt is of één van de overbekende sprookjes waar iedereen de verhaallijn van kent. De leerlingen gaan nu per twee ergens in de klas zitten. De groepjes zitten ver genoeg uit elkaar zodat ze elkaar niet storen. De leerkracht heeft een trommel of een fluitje waarmee een afgesproken signaal kan worden gegeven. De leerkracht duidt in elk groepje aan wie nr. 1 en wie nr. 2 is. Nr. 1 begint het verhaal aan nr. 2 te vertellen. Als het afgesproken signaal klinkt, stopt nr. 1 onmiddellijk met vertellen en neemt nr. 2 over. Zo wordt er een aantal maal gewisseld tot weer een afgesproken eindsignaal klinkt (bijvoorbeeld 2x fluiten). De groepjes zijn tegelijk bezig, dus enige discipline is bij deze oefening zeker nodig.

OPDRACHT 2: Ook flexibiliteit is nodig bij vertellen. Zo verras je niet alleen je publiek maar ook jezelf. Fantasie is prima, maar hou ze ook in de hand.

De stoelen blijven staan. De nummers 1 blijven zitten maar de nummers 2 zoeken een ander plaatsje zodat er andere duo's gevormd worden. Er wordt verdergebouwd op oefening 1. Men kan een ander sprookje nemen of bij hetzelfde blijven. Er wordt nu niet meer van verteller gewisseld maar de leerkracht roept bijvoorbeeld om de 30 seconden een woord. De verteller moet dit woord zo snel mogelijk in zijn verhaal gebruiken. De nummers 1 vertellen eerst ongeveer 2 minuten of bijvoorbeeld 5 'gooiwoorden'. Dan pas zijn de nummers 2 aan de beurt. Het is leuk om woorden te zoeken die het verhaal een verrassende wending kunnen geven.

OPDRACHT 3: Expressie en inleving zijn van levensbelang bij het vertellen. (Deze oefening is een combinatie van oefening 1 en 2.)

Er wordt weer van vertelpartner gewisseld en afgesproken welk verhaal verteld wordt. De vertelpartners wisselen elkaar weer af op het afgesproken signaal zoals in oefening 1, maar de leerkracht geeft bij elke wissel een manier aan waarop het verhaal moet worden verteld. Bijvoorbeeld:

- Een spannend, mysterieus verhaal.
- Een langdradig saai verhaal, je valt er bijna zelf van in slaap.
- Je overdrijft. Alles wordt groter en duurder en interessanter. Bijvoorbeeld: Roodkapje nam wel 20 kg koekjes mee naar grootmoeder die 250 jaar oud was en 100 km verder woonde.
- Je vertelt het verhaal als een goede mop en je kan het verhaal bijna niet verder vertellen omdat je er zelf zo hard om moet lachen.

BIJLAGE 2: Uitbreidingsactiviteiten uit de lesmap *Op bezoek* (6- tot 12-jarigen)

Activiteit 1: Esmeralda en Honoré gesproken
GESPREK

Wat vinden de leerlingen van de volwassenen in *Op bezoek*? Hebben de leerlingen gemerkt dat de volwassenen gek praten? De leerlingen lezen individueel het stukje uit de eerste scène.

Scène 1: oom en tante

T = tante Esmeralda, O = oom Honoré

- T: Honoré... Honoré... Honoré...!
- O: Oui, ma chère.
- T: Kom je nu?
- O: Oui, ma chère.
- T: Moet dat nu echt de hele dag, Honoré?
- O: Wat, chérie?
- T: Die muziek, moet dat nu de hele dag?
- O: Maar daar hebben we hem toch voor gekocht, chérie.
- T: Jij hebt hem gekocht, Honoré. Ik zou er niet aan denken om zo'n lawaai-
ding in huis te halen.
- O: Dat lawaaiding is een grammofoon, Esmeralda. Al onze vrienden hebben
er één tegenwoordig. C'est modern.
- T: Modern! Bah! Ik hou niet van moderne dingen. Lawaai en last. C'est ça.
Gelukkig staat hij niet in de salon. Zo dadelijk is je broer hier en dan is er
al lawaai genoeg met dat kind.
- O: Roekel? Kom nu, Esmeralda. Roekel is nog zo'n braaf kind.
- T: Tu pense? Zo'n kind kan nergens met z'n vingers afblijven en le plus
important... Het kan vooral niet stilzitten.
- O: Het is een kind, Esmeralda. Kinderen die... euh... die zijn comme ça.
- T: Wat weet jij nu van kinderen?
- O: Euh... rien.

Bespreek de tekst met de leerlingen. Wat valt de leerlingen op? Esmeralda en Honoré gebruiken rare woorden. Kennen de leerlingen deze woorden? Uit welke taal komen deze woorden? Waarom zouden Esmeralda en Honoré Franse woorden gebruiken? Wisten de leerlingen dat er vroeger veel meer Frans werd gesproken in Vlaanderen? Als de leerlingen al enkele woorden Frans of Engels kennen, kunnen ze ook eens proberen te praten zoals Esmeralda en Honoré. Hoe praten Esmeralda en Honoré tegen elkaar? Zijn ze lief, maken ze ruzie, ... ?

DRAMA-OEFENING IN GROEPEN VAN TWEE

De leerlingen spelen het stukje tussen Esmeralda en Honoré. Ze lezen de tekst eerst nog een keer stil, zodat ze goed weten wat erin staat. Daarna kunnen ze met de tekst in de hand het stukje spelen. Laat de leerlingen hun rol levendiger maken door gebruik te maken van mimiek en gebaren.

Activiteit 2: Niet tegenspreken!

De leerlingen voeren de volgende opdracht individueel uit.

Volwassenen en kinderen

Hieronder staan een paar reacties van de volwassenen op Roekel. Zoek een antwoord op de volgende twee vragen:

- 1) Hoe denken die volwassenen over kinderen?
- 2) Denken volwassenen nu nog altijd op die manier over kinderen?

T = tante, O = oom, P = papa, M = mama

- T: Tu pense? Zo'n kind kan nergens met z'n vingers afblijven en le plus important... Het kan vooral niet stilzitten.
- T: En hoe gaat het op school?
- O: Voorzichtig hoor.
- P: Roekel, blijf daar af.
- P: Blijf daar toch maar af. Dat voorzichtig zijn dat kennen we. Trouwens, dat zijn geen boeken voor kleine jongetjes. Ga daar op die stoel zitten, dan kan ik je in het oog houden.
- P+M: Afblijven!
- P: Zitten! Op die stoel.
- M: Stil Roekel. De grote mensen zijn aan het praten.

Bespreek de opdracht klassikaal. Mogen de kinderen vandaag meer dan de kinderen vroeger?

Is het de leerlingen tijdens de voorstelling opgevallen dat Roekel zijn ouders aanspreekt met *u*, terwijl de ouders *jij* zeggen tegen Roekel? Wat is het verschil tussen *jij* en *u*? Zou het gek zijn als Roekel *jij* tegen zijn ouders zou zeggen en zij *u* tegen hem zouden zeggen? Zeggen de leerlingen vandaag ook nog *u* tegen hun ouders? Tegen wie zeggen de leerlingen wel *u*?

Activiteit 3: Oude namen, nieuwe namen**KLASGESPREK**

De namen van de volwassenen in *Op bezoek* zijn een beetje vreemd. Kennen de leerlingen nog mensen die zo heten? (Isidoor, Honoré, Esmeralda, Georgette) Kennen de leerlingen mensen met soortgelijke namen? Zouden namen van mensen veranderen met de tijd? Hoe heten de leerlingen? Hoe heten de ouders of ooms en tantes van de leerlingen? Hoe heten de grootouders van de leerlingen? Merken de leerlingen een verschil op in de namen? Waarom zouden mensen vandaag liever andere namen horen?

INDIVIDUELE ZOEKOPDRACHT

De leerlingen gaan op zoek naar zoveel mogelijk verschillende namen uit verschillende tijden. Ze vragen aan hun ouders en grootouders naar namen van leeftijdsgenoten. Er wordt een zo groot mogelijke verzameling aangelegd. Zijn er namen die na verloop van tijd terugkomen? Vaak zijn namen in een bepaalde periode populair. Dat kan verschillende redenen hebben. Zo is er een tijd geweest dat Scandinavische namen 'in' waren. Ook televisieseries dragen hun steentje bij. Een van de bekendste voorbeelden is *Dallas*. Welke namen zijn nu bij de leerlingen populair? Zijn die namen populair vanwege een bepaalde reden?